Ainolle Simolta

Vaasa 1926.

FRIDA BERG

KERTOMUS TODELLISESTA NAISESTA

KIRJOITTANUT

ANDREAS KÄLLGREN

TEKIJÄN SUOSIOLLISELLA
LUVALLA SUOMENTANUT

AATTO M.

Tampere 1919. Työkansan Kirjapaino

Rauhanystäväin joukossa, jotka vaikuttavat Suomessa, kuuluu herra *Andreas Källgrenille* Albergasta kunniasija.

Herra Källgren on ruotsalainen ja syntyi 21 päivänä joulukuuta 1855 Hammerdalissa Jämtlannissa. Hän on paljon matkustanut ja on aina matkoillaan pitänyt silmänsä auki. Täten on hän tullut oivaltamaan ihmiskunnan elämänkysymysten arvon. Kauan on hän jo asunut Suomessa.

Tuskin on maassamme nykyään innokkaampaa rauhanystävää kuin hän. Sotia ei poisteta sodilla. Kuten hän selittää itse, ei hän ole tullut rauhanystäväksi kasvatuksella, ei toisten vaikutuksella, vaan omalla ajattelullaan, omilla havainnoillaan, omilla havainnoillaan, omilla tutkimuksillaan ja omalla tosiasiain harkinnallaan. Tällä tavalla on hän muodostanut itselleen johdonmukaisen käsityksen rauhanasiasta. Hänen pyrkimyksensä tarkoittavat aina lopullista aseidenriisumista.

Vuonna 1918 edusti herra Källgren Suomea Ruotsin rauhankongressissa Hernösandissa.

16 päivänä maaliskuuta 1919 perusti hän pääkaupungissamme Suomen ruotsalaisen rauhanliiton, jonka

He ovat ihan toista maata kun »nahjusmaiset» siviilirahjukset kuten lausutaan sotilaskielellä.

— Ken on tuo onnellinen?

— Otto Svärd on hänen nimensä. Luutnantti Otto Svärd.

— Milloin tämä tapahtui? tiedusteli Frida.

— Eilen. Otto oli kutsunut minut upseerien tanssiaisiin upseeriklubiin. Siellä oli ihanaa! Sotilasmusiikkia ja upseeria joukottain. Otto oli upeimpia uudessa univormussaan, joka sopi hänelle niin hyvin. Siellä hän kosi minua.

— Ja sinä vastasit myöntävästi?

— Tietenkin!

— Rakastatko häntä?

— Ymmärrettävästi. Kuinka en rakastaisi niin upeaa ja uljasta upseeria kuin Otto? Otto on *sotilaan* tyyppi.

— Sentähdenkö vain, että hän on sotilas, sinä rakastat ja kunnioitat häntä?

— Ikäänkuin ei tässä olisi syytä kylliksi, huudahti Klara, hieman äkeissään Fridan kysymyksestä. — Tiedätkö, mitä Otto on sanonut? Niin, hän on sanonut, että ehkä pian tulee sota ja silloin saa hän kaksinkertaisen palkan ja voi kiireesti yletä kapteeniksi. Tul-

koon pian sota ja pääsköön Otto kapteeniksi, silloin voimme mennä naimisiin!

— Miten sinä puhut ajattelemattomasti, Klara! Toivotko, että hävittävä sota puhkeaisi vain sentähden että sinun sulhasesi ylenee? Ajattele, mitä sanot. Etkö sitte tiedä, etkö ymmärrä, mitä äärettömiä onnettomuuksia sota tuo mukanaan?

— Kyllä, mutta *jos* sota syttyy, niin onhan se hyvä sotilaille. Kaikki upseerit, ainakin nuoret, toivovat sitä, sanoo Otto. Ja Otto ymmärtää kyllä tämän paremmin kuin me, hän joka on urhoollinen isänmaan puolustaja.

— Isänmaan puolustaja *miekalla*. Vain se on minun mielestäni isänmaan puolustaja, joka heittää miekan pois ja rauhallisin keinoin estää sodan, vastasi Frida lämpimästi.

— Sinä olet liian sietämätön filosofiasi kanssa, Frida. Et ymmärrä, mikä innostuttaa nuorta tyttöä. Ei, nyt saan mennä. Otto odottaa minua Fazerilla. Me menemme ulos ja »kävelemme kokeeksi» esplanaadilla. Arvaan, miten tyttöjen silmät leviävät ja he käyvät kateellisiksi, kun he saavat nähdä minun kulkevan käsi kädessä upean Ottoni kanssa. Ja sitte on minulla uusi kävelypukukin ylläni, kuten näet. Eikö se ole upea?

Ja Klara tanssi ulos huoneesta. Yksin jääneenä vaipui Frida ajattelemaan elämää. — Elämä on todellakin ihmeellistä, ajatteli hän. Klara on onnellinen ajattelemattomassa tietämättömyydessään. Sellainen kuin hän on, ovat useimmat naiset. Ja sellaisia ovat äiti ja äidinäiti olleet. Kuinka kauvan on tämä ajattelematon mieliala vallitseva meidän naisten keskuudessa? Rakas äitivainajani! Muistan niin hyvin, millä ihastuksella hän puhui siitä ajasta, jolloin hän kihlautui hyvän isäni kanssa, kuinka komea tämä silloin oli univormussaan ja kuinka hänen tyttötuttavansa — joiden täytyi tyytyä siviilisulhasiin — kadehtivat häntä, kuinka onneton, vaan ylpeä hän oli, kun isä meni sotaan pakanallisia turkkilaisia vastaan. Hän ei luultavasti koskaan ajatellut sitä, että me n. s. kristityt olimme vielä pahempia pakanoita, jotka vastoin Kristuksen oppia ja elämää koetimme levittää ja puolustaa kristinuskoa *miekalla.* Ja kuinka olisi hän voinut ajatella sitä? Olihan hän aikansa lapsi, ja kirkko puolusti sotaa, siunasi miekan ja rukoili murha-aseiden voittoa. Ja niin tekee kirkko vielä tänä päivänä. Milloin on oleva toisin? Muutamia ilahuttavia poikkeuksia on kuitenkin myös kirkon piirissä, esim. Söderblom, Voxström, Lundgren y. m.

Taas koputetaan ovelle. Luutnantti Kaarle Gyllenspets tulee huoneeseen. Kaarle Gyllenspets on sotilaan ja aatelismiehen tyyppi sellaisena kuin olemme tottuneet näkemään tämän, sellaisena kuin yleisö on mielellään nähnyt tämän: korkeakasvuinen, solakka, sotilaallisin asennoin, kohteliain käytöksin ja ylhäisin elein. Hän ja Frida olivat lapsuuden ystäviä, ja Frida ihmetteli Kaarlen luonteen jaloutta, vaan ei voinut koskaan ymmärtää sitä elämänuraa, jonka hän oli valinnut, eikä hänen »sotaisia» mieltään.

— Hyvää päivää, Frida. Kuinka voit? Kukoistavana kuin aina. Ja luet kuin aina, olin sanomaisillani. Ja rauhankirjoja? Anna anteeksi, jos otan liian suuren puhevapauden, mutta minä neuvoisin sinua heittämään nämä mielettömät rauhankirjat pois ja niiden sijaan lukemaan esim. Napoleonin historiaa. Katso! siinä oli vasta mies! Ainakin sotilaana. Paha kyllä, ei meidän täydy ehkä asettaa häntä ihmisenä niin korkealle. Mutta eihän yhdellä ihmisellä voi olla kaikkia mahdollisia ansioita. Entä Kaarle XII sitten. — — —

— Anna anteeksi, Kaarle, että minä keskeytän sinua ihailussani veren sankareja kohtaan. Oletko kuullut, että Klara Siren on mennyt kihloihin?

— Kyllä, kuulin sen äsken eräältä rykmenttitoverilta. Ei ihmeellistä. Kaunis tyttö.

— Sano minulle, Kaarle, minkälainen ihminen Otto Svärd on?

— Arka kysymys, rakas Frida. Toverina hauska, moitteeton. Liian »kevyt käytökseltään», kuten sanotaan. Pitää ehkä liian paljon korteista ja lasista, mutta sehän ei, paha kyllä, ole niin tavatonta säädyssämme. Toivotaan, että se selviää ajan mittaan. Ehkä me pian saamme sodan, silloin saamme sekä hän että me muut muuta ajateltavaa. Sanotaan — —. Mutta minkätähden puhumme huhuista? Tulin oikeastaan kysymään sinulta, tahdotko kunnioittaa minua mieluisalla seurallasi eräälle rekiretkelle Alppilaan. Siellä tulee varhaispäivällinen ja hieman tanssia ip. Pieni yksinkertainen toverillinen kemutilaisuus meidän upseerien kesken.

— Kiitos, Kaarle, mutta minä en tule mukaan mihinkään upseeripitoihin. Tunnethan mielipiteeni, makuni. Älä ota pahaksesi, mutta siten se on.

— Olet kaltaisesi, lausui Kaarle, aika lailla tyytymättömänä siitä kiellosta, jonka Frida oli antanut hänelle. Hetkisen apeuden jälkeen

kysyi hän: Tuletko kanssani taidenäyttelyyn Ateneumiin?

— Kyllä, kiitos, Kaarle, sen teen mielelläni.

— Siis tavataan huomenna näyttelyssä, ehkä klo 11, jos aika sopii sinulle.

— Kyllä, se sopii erinomaisesti.

— Kiitos. Hyvästi siihen asti, sanoi Kaarle ja meni.

Seuraavana päivänä tapaamme heidät taidenäyttelyssä. Frida löysi Kaarle Gyllenspetsin vajonneena katselemaan erinomaista kopiaa Nils Forsbergin kuuluisasta taulusta, nimeltä »Sankarin kuolema». Tervehdykset vaihdettua kysyt Kaarle, eikö Frida katsonut, että tämä taulu oli tunnelmakas. Mikä ihana kuva nuoren sotilaan sankarikuolemasta, huudahti Kaarle innostuneesti. Katso nuorta sankaria paareilla ja vanhoja totisia kumartuneita sotilaita hänen ympärillään. Ja tämä on mahtavan, korkean kirkon holvien puitteissa, jotka vaativat ja kehoittavat yleviin ajatuksiin. Niin tulee sotilaan kuolla. Olisi ihanaa kuolla samoin kuin hän!

— Niin, Kaarle, minuunkin taulu vaikuttaa ja pidän aihetta tunnelmaisena, vaan se vaikuttaa yksinomaan surullisesti, se on yksinomaan surullinen kuva nuoren miehen harhau-

tuneesta elämästä ja surullisesta, liian aikaisesta kuolemasta. Nuorukainen on kaatunut taistelussa murha-asein ja on luultavasti tuhonnut vastustajansa elämän. Ja niin on kaksi elämää mennyt hukkaan, kaksi elämää, jotka olisivat voineet vaikuttaa hyvän ja toden voitolle pääsemiseksi. Veljestaistelullaan on kaksi hukannut elämänsä vihassa ja sodassa, ei kenenkään hyödyksi, vaan kyllä vahingoksi, koska he ovat jättäneet *vihan* jälkeensä, vihan kaatuneiden lähimpään joukkoon ja heidän kansoihinsa molemmin puolin. Viha ja kosto ovat ainoat hedelmät, jotka tämä nuori sankari on jättänyt jälkeensä. Kuinka toisellainen hänen kuolemansa olisikaan voinut olla, jos hän olisi saanut elää ja vaikuttaa veljesrakkauden hyväksi kansain keskuudessa, rauhan ja sovinnon hyväksi riidan ja sodan asemesta, jos hän elämänsä iltana olisi voinut katsoa taaksepäin kansain keskisen rakkauden, suvaitsevaisuuden ja ymmärtämyksen levittämistä tarkoittavaan toimintaan, jos hän olisi kokonaan uhrannut itsensä saadakseen aikaan maassa rauhaa ja ihmisille hyvää tahtoa. Silloin olisi hän jättänyt elämän todellisena sankarina, nyt voin minä yksinomaan valittaa hänen liian aikaista kuolemaansa ja hukkaan

mennyttä nuorta elämäänsä. Todellinen sankarius *elää* vaikuttaakseen hyvän puolesta. Muuan ensimmäisistä käskyistä hyvän palveluksessa on rakkauden ja veljeyden aikaansaaminen kansain keskuudessa ja välillä. Maalatkoot maalarimme tästedes sellaisia sankareita.

Frida oli puhunut itsensä lämpimäksi. Hänen silmänsä loistivat, ja hänen poskensa hehkuivat ihastuksesta. Kaarle ei voinut kokonaan päästä puolittain vastahakoisesti ihailemasta hänen sanojaan ja lämpöään. Hän vastasi vain: Kuinka eri lailla me katsommekaan tätä taideteosta! — Kyllä, niin me teemme, sanoi Frida. — Paha kyllä, katsovat ehkä kaikki taulua samallaisin silmin kuin sinä katselet sitä, Kaarle. *Minulle* on se valtava rauhansaarna, *sinulle* kehoitus taistelemaan miekalla ja kuolemaan miekan puolesta. Ajatteletko, että joka miekkaan tarttuu, se miekkaan hukkuu. »Sankarin kuoleman» asemesta tulisi näiden sanain olla taulun alla. Silloin se olisi *todellinen*. Nyt se on valhe.

He lähtivät näyttelystä vaieten. Molemmat tunsivat syvästi, että he tässä kohdassa olivat vieraita toisilleen. Juopa oli auennut heidän välilleen. Tämä juopa oli aina siinä ollut, vaan se ei ollut ennen ollut niin näkysällä

sentähden että he eivät olleet tulleet lähemmin kosketelleeksi tätä ainetta.

Frida suuntaa askeleensa »Naisten rauhanliiton» huoneustoon, jossa hänellä oli hieman kirjoitustehtäviä tulevaa yhdistyskokousta varten. Hän oli nimittäin se, joka oli muodostanut tämän yhdistyksen ja oli yhdistyksen puheenjohtaja.

Siirrymme nyt hänen isänsä, vanhan everstin August Bergin tupakkahuoneeseen, jossa hän istuu luottavassa keskustelussa vanhan ystävänsä ja koulutoverinsa rovasti Johan Kyrklundin kanssa.

— Tiedätkö, veli Kyrklund, että minä olen hieman huolissani kiltin Fridani suhteen. Hän on saanut päähänsä sellaisia kummallisia tuumia, joita en ymmärrä tai, ehkä oikeammin, en tahdo ymmärtää, lisäsi eversti matalammalla äänellä.

— Mitä sitte, veli? tiedusteli rovasti.

— Niin, hän intoilee rauhanasian puolesta, lukee tohloja rauhankirjoja, muodostaa rauhanliittoja j. n. e. Onko sellainen sopivaa nuorelle, hyvin kasvatetulle tytölle, eräälle Bergille, jonka isä, isoisä ja isoisän isä ovat olleet kunniallisia kuuluisia sotilaita! huudahti eversti vähän kuumana.

Rovasti oli hetkisen vaiti ja katsoi mietteissään alas. Mutta vain lyhyen hetken punnitsi hän vastaustaan ja lausui:

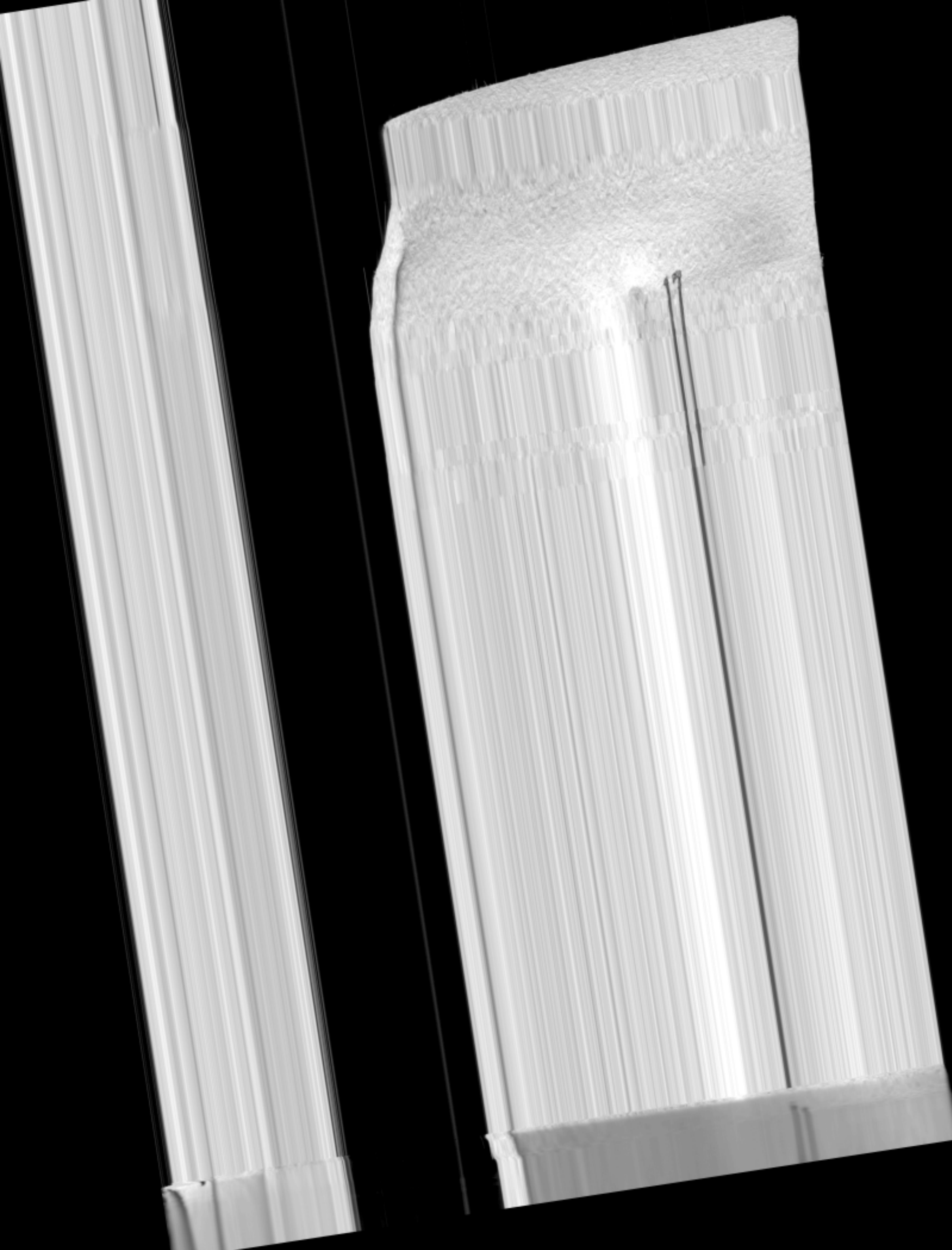
— Niin, vanha ystävä. Jotenkin samoin kuin sinä, olen minäkin aikaisemmin ajatellut, ja tämän olen tehnyt, vaikka olen ollut Kristuksen palvelija, vaan en tee sitä enää. Minä olen, tahdon sen avoimesti tunnustaa, ollut huono Kristuksen julistaja tässä suhteessa. Ei ole katsottu sopivaksi naisen puhua sotaa vastaan, painostavaa militarismia vastaan; mutta on kerrassa aika, että sitä ei katsota ainoastaan sopivaksi, vaan yhdeksi naisen ensimäisiä velvollisuuksia. Frida, rakas rippikoululapseni, on oikealla tiellä. Tulkoot kaikki naiset pian hänen kaltaisikseen, seuratkoot hänen esimerkkiään!

— Niinkö, niinkö, hm, hm, silläkö lailla — — — Olen ihmeissäni, virkkoi eversti, mietteissään ottaen uuden sikaarin.

— Niin, siten voit hyvin sanoa. Olet ollut kunniallinen, olet valinnut sotilaan ammatin, koska olet *uskonut* siihen. Olet ollut lujasti vakuutettu siitä, että hänen ammattinsa oli välttämätön, vakuutettu siitä, että olet toiminut oikein. Niin ei ole minun laitani.

Kauvan olen minä tuntenut, etten ole ollut

arvollinen Kristuksen palvelija, koska olen julkisesti koettanut puolustaa militarismia ja sotaa, vieläpä saarnatuoliltakin, vaikka olen tuntenut ja minun olisi tullut tietää, että evankelinen kirkko ei voi, sen ei tule puolustaa *väkivaltaa* missään muodossa. Se sodan puolustus, jonka kirkko on kokoonkyhännyt, ei sovi yhteen. Raamatun opin kanssa. Mutta minä ja virkaveljeni olemme olleet sokeita ja vielä enemmän *arkoja.* Minä ja muut emme ole uskaltaneet asettaa alttiiksi »kappaa ja kaulusta» emmekä uhmata ihmisten moitetta sanomalla suoraan: Emme ole mitään kristittyjä, vaan barbaareja, sillä me kunnioitamme miekan oikeutta, missä vain rakkauden oikeuden ja vallan tulisi vallita. *Sunnuntaisin* olemme julistaneet Kristuksen rakkautta ja rakkautta veljiä kohtaan, lähimäisiämme kohtaan, joita ovat kaikki ihmiset, mutta arkipäivinä käytännöllisessä elämässä emme ole koettaneet toteuttaa tätä veljeysoppia, vaan taipuneet yleisen mielipiteen edessä ja olleet yleisön kaltaisia. Niin on ymmärrettävä viimeinen arvoton puheemme siitä, että itsenäisellä, riippumattomalla maalla *täytyy* olla sotalaitos. Todellisesti vapaa, joka toivoo, että hänen veljensä-kin on vapaa, hän ei kulje revolveri tasku-

Siten tekee orja, joka pelkää herraansa. Skandinaavian maissa esiintyy valtava rauhanliike kirkonkin piirissä. Täällä se vielä nukkuu.

Fridalta olen saanut lainata Nathan Söderblomin ja John Woxströmin kirjoja. Nämä papit puhuvat kuin hengen miesten tulee puhua. He ovat *evankelisia pappeja.* Muistatko asevelvollisuusnuorukaisen Axel Lindin? Siitä on nyt kauvan. Eräänä päivänä tuli hän luokseni. Olin silloin rykmentin pastori. Kyyneleet silmissä kysyi hän minulta: Tahtooko pastori olla niin hyvä ja antaa minulle neuvon: Voiko kristitty, voiko se, joka tahtoo seurata Kristuksen rauhan- ja veljeysoppia, olla sotilas rikkomatta Jumalan käskyjä vastaan? Minä tulin hämilleni odottamattomasta kysymyksestä ja tunsin, että minun olisi tullut vastata: ei, mutta epäröiden vastasin, että täytyy totella esivaltaa. »Täytyy kuulla Jumalaa enemmän kuin ihmisiä», lausui Lind lämmöllä. Tunsin itseni aseettomaksi tätä yksinkertaista, oppimatonta, vaan ajattelevaa nuorukaista vastaan ja voin vain sanoa: Mutta sinut asetetaan vankeuteen, jos ilman pätevää aihetta vetäydyt sotapalveluksesta. — Niin, olen kuullut sanottavan niin, vastasi Lind hiljaisella alistuvalla äänellä, mutta siitä minä en välitä, kun

vain en riko Jumalan käskyjä vastaan. Hän noudatti vakaumustaan, asetettiin vankeuteen, tuli syytetyksi »kiihkoilijana», »hassuna», josta ihmiset tekivät pilaa. Kauvan istui hän vankeudessa, kunnes rykmentin lääkäri — seuraten yleistä mielipidettä ja ehkä omasta vakaumuksestaan — armahti häntä ja todisti, ettei hän ollut »täysin syyntakeinen», ja niin päästettiin hänet vapaalle jalalle. Useita vuosia näiden tapausten jälkeen tapasin Lindin. Oletko onnellinen? kysyin. Kyllä, sellainen olen, sillä minulla on se sisällinen rauha, jota maailma ei tunne. Onnellinen sinä, sanoin melkein pakosta. Rovasti voi tulla yhtä onnelliseksi, jos rovasti tahtoo, sanoi hän ja loi minuun pitkän, puhuvan, rakastavan katseen. Mutta voin ymmärtää rovastin vaikean aseman — — vaan irtautukaa siitä ja rovasti voi tulla onnelliseksi. Niin puhui tämä tavaton mies. Hän on nyt kotona, ja olen varma siitä, että hän on löytänyt sen rauhan, jota hän opissa ja *elämässä* on osoittanut maallisen elämänsä aikana.

Syvästi valitan monia hukattuja pappistoimintani vuosia, vaan nyt tahdon seurata mestarimme oppia sanoin ja teoin ja koettaa rakentaa rauhaa maanpäälle. — — —

Muutamia päiviä on mennyt ajan alati juoksevaan virtaan. Valtiopäivät ovat säätäneet *pakkoasevelvollisuuden* ilman että edes ne naiset, jotka istuvat lakiasäätävässä kokouksessa, mainittavasti ovat asettuneet sitä vastaan. Tämä on syvästi surettanut Frida Bergiä, mutta hän ei ole sentähden menettänyt rohkeuttaan. Päinvastoin työskentelee hän innokkaammin kuin ennen rauhanaatteiden levittämiseksi ja yhdistyksensä, Naisten rauhanliiton menestykseksi, ja vanha rovasti Kyrklund on uskollisesti hänen sivullaan sekä kirkon ulkopuolella että sen piirissä.

Etsikäämme taas Frida Bergiä ja Kaarle Gyllenspetsiä. Edellistä on ajan levottomuus yhä enemmän kehoittanut työskentelemään rauhanaatteiden hyväksi «syvissä riveissä», niiden keskuudessa, jotka enimmän tuntevat militarismin aineellisen ja henkisen sorron painostusta.

Nuoret istuvat edellisen kodissa ja puhuvat ajan polttavista kysymyksistä ja mitä historia sanoo meille, kun rovasti Kyrklund tulee seuraan tunnetun liikemiehen kauppaneuvos Julius Tallgrenin kanssa. «Anteeksi, jos häiritsemme nuoria», sanoo rovasti.

— Tervetuloa! Setä tulee juuri kuin haettuna. Tietääkö setä, että Frida hylkää sekä

me ja lukemattomat komiteamme keskustelevat ja keskustelevat, mistä parannus löytyy pahalle, vaan ei kukaan ehdota ainoaa todellisesti tehoisaa keinoa, joka on: *Poistakaa pakkosotalaitoksemme!*

Ruotsi rajoittaa sotilasharjoitukset 90:stä 48:aan päivään, päästää kaksi ikäluokkaa vapaiksi sotapalveluksesta, muuttaa sotalaivansa matkustajalaivoiksi ja rajoittaa kaikki varustukset. Tanska ja Norja tekevät samalla tavalla ja suuremmassa määrässä kuin Ruotsi. Mutta me Suomessa! ! — —

— Entä asian siveellinen puoli, sanoo rovasti. Siviilihenkilöt ovat kertoneet minulle, että upseeriklubeissa on ollut ylenmäärin väkijuomia, että niissä pelataan ja juodaan.

— Niin, sillä asiallahan on ikivanhat traditsioonit sotilassäädyssä. Ennen tämä suorastaan kuului ammattiin eikä kukaan loukkaantunut siitä. Nythän täytyy asian tapahtua salaisemmin, huomautti kauppaneuvos. Tähän asti olen vain vähäisellä harrastuksella kiintynyt tähän *elinasiaan.* Mutta nyt tahdon kaikin voimin työskennellä sen hyväksi, jonka tulee muodostua kaikkien meidän suureksi yhteiseksi päämääräksemme. Pois *pakkoarmei-*

jat, ollen ne arvottomia kansalle, joka haluaa vaatia *sivistyneen kristillisen kansan nimeä!*

Kauppaneuvos nousi ja meni Frida Bergin luo. — Oikeastaan on minulla vähän asiaa neiti Bergille. Kuinka on? Otatteko ilkeitä miehiä jäseniksi rauhanyhdistykseenne?

– Kyllä, kiitollisesti. Yhdistyksen tehtävä on juuri vaikuttaa ensin naisiin, niin että he vuorostaan vaikuttavat miehiin rauhanihanteittensa suhteen ja siten rauhanaatteet tulevat kaikkien yhteiseksi omaisuudeksi.

— Sitä ajattelinkin. Minua ilahuttaa kuulla sitä. Tahtooko siis neiti olla ystävällinen ja kirjoittaa minut yhdistykseenne jäseneksi? Ja tässä pyydän jättää pienen lahjan yhdistykselle, sanoi hän vaatimattomasti samalla kuin antoi Fridalle 10,000 markan pankkiosoituksen.

— Tuhansia kiitoksia. Suuremmoista, huudahti Frida.

— En tahdo liittää mitään ehtoja lahjaan, vaan haluan mainita, että mielelläni näkisin, että varat ensi sijassa käytettäisiin, jotta maaseudulle lähetettäisiin sopivia esitelmöitsijöitä, puhujia, jotka voisivat innostuttaa *kansajoukkoa* työhömme. Paha kyllä, olen tähän asti katsonut turhaksi lahjoittaa rahoja näihin pyrinnöihin, mutta olen tullut huomaamaan, et-

tei niin ole ja että etupäässä kuuluu jokaiselle, jolla on siihen varoja, voimakkaasti tukea rauhanyhdistysten siunausrikasta työtä. Menkäämme eteenpäin sillä tiellä! — Tulen yhdistyksen kokoukseen huomenillalla.

— Sydämellisesti tervetuloa! Ja vielä kerran: Sydämellinen kiitos suuresta lahjasta! Huomenna tavataan, herra kauppaneuvos. Kiitos! Hyvästi!

— Asiamme menee eteenpäin, huudahti Frida iloisesti. Aikaisemmin olemme saaneet 1,000 markkaa insinööri Z:ltä ja 1,000 markkaa »tuntemattomalta». Meillä on siis 12,000 markan pohjaraha ja lisäksi yhdistyksen jäsenten vuosimaksut. Huomenna ehdotan yhdistykselle, että heti lähetetään matkapuhujia, esim. tunnetut rauhanystävät Georg F. Andreas K., jos he haluavat ottaa tehtävän. Meidän täytyy kylvää, jos mielimme niittää! Johan setä! Te olette kai ystävällinen ja pidätte esitelmän yhdistyksessä huomenillalla? kysyi Frida, kääntyen rovastiin.

— Kyllä, minä teen sen mielelläni.

— Kiitos, näemme siis toisemme huomenna. Entä sinä, Kaarle? Tuletko kokoukseen?

— Kyllä, vaan katsottaneeko se sopivaksi virkaa hoitavalle sotilashenkilölle?

– *Oikea* on aina sopivaa. Siis sinä tulet. Minä luotan siihen, vastasi Frida. –

Pari päivää rauhanyhdistyksen kokouksen jälkeen Frida ja Kaarle tapasivat toisensa. – Tiedätkö, Frida, mitä minulle tapahtui kokouksen jälkeen? Niin, minut kutsuttiin rykmentin päällikkömme luo, joka vakavasti nuhteli minua siitä, että olin ollut rauhankokouksessa.

Muun muassa hän sanoi: Tällä kertaa saa asia jäädä meidän keskeiseksemme, mutta jos luutnantti vielä kerran julkisesti käy sellaisessa kokouksessa, täytyy minun ilmoittaa teidät korkeimmalle päällystölle.

– Ja mikä on sinun ajatuksesi siitä? kysyi Frida.

– Ajatukseni on, että me sotilashenkilöt emme siis ole vapaita kansalaisia, huolimatta siitä, että meidän sanotaan olevan *puolustamassa vapautta.* Nyt alan minäkin nähdä, mihin militarismi vie järjestelmäksi katsottuna. Päällikköni varotus vaikutti minuun enemmän kuin suoranainen rauhansaarna olisi tehnyt. Samoin vaikuttivat toverien pilkalliset muistutukset käyntini johdosta sinun yhdistyksessäsi. Rupean pelkäämään, että me sotilashenkilöt olemme väärällä tiellä.

– Jumalan olkoon kiitos siitä, sanoi Frida

sydämellisesti. Mainittakoon muuan asia meidän keskemme, rakas Kaarle. Älä ota pahaksesi, vaan salli minun tehdä eräs kysymys: Oletko sinä tai onko joku tovereistasi, kun olette saaneet palkkanne, ajatelleet: Mitä *hyötyä* olemme tehneet kansallemme näiden rahain edestä?

— Kyllä, Frida, väliin on hämärästi esiintynyt tämä kysymys minulle, mutta sitte olen ajatellut: Sotilashenkilöitähän on aina ollut, ja palkkaahan täytyy heillä olla, ja hyötyähän saamme tehdä, jos — tulee sota.

— Mitä enemmän maksamme sotilaskunnalle, sitä pikemmin saamme sodan, virkkoi Frida, sitä enemmän lisääntyy sotilaskunta ja vahvistuu *sotilashenki,* jotahan *täytyy kasvattaa sodan* tähden!

— Tämä kuuluu kummalliselta, sanoi Kaarle, mutta kun ajattelen toverieni keskuudessa vallitsevaa henkeä, pelkään, että minun täytyy myöntää sinun olevan oikeassa, Frida. Upseeripiireissä kuulee useain — etenkin, kun nuoret ovat saaneet muutamia laseja — lausuttavan: Istutaan täällä ja tylsistytään. Jos kuitenkin tulisi sota, niin saisimme todellista »työtä». Ja vanhat upseerit hymyilevät ja sanovat: Meillä on reippaita poikia. Meidän so-

tilashenkilöiden keskuudessa ei ole *korkeampaa* moraalia. Rupean nyt huomaamaan tämän.

— Se ilahuttaa minua sanomattomasti, vastasi Frida lämpimästi. — —

Meidänhän on helppo ajatuksissamme siirtyä sekä taaksepäin että eteenpäin. Menemme siis pari päivää taaksepäin ollaksemme »Naisten rauhanliiton» kokouksessa. Läsnäolijain luku on sangen suuri ja keskustelu vilkasta. Ei olla aina yksimielisiä *keinoista* ja kuinka *pitkälle* tulee mennä rauhantyössä, mutta ollaan yksimielisiä siitä, että on työskenneltävä, jotta rauhanaatteet tulevat *kaikkien yhteiseksi* omaisuudeksi. Ollaan yhtä mieltä siitä, että miekka ei vapahda *siveellisestä* eikä *taloudellisesta* häviöstä. Vanha rovasti on ottanut johtolauseekseekseen Jeesuksen sanat hänen vuorisaarnassaan: Kaikki, mitä tahdotte, että ihmiset tekisivät teille, tehkää samoin tekin heille. Tahtooko kukaan teistä saada vahinkoa omaisuudelleen, hengelleen tai jäsenilleen? sanoo hän. Ei. Siis täytyy meidän varoa vahingoittamasta muita. Sehän on niin yksinkertaista, niin selvää. Mutta eiväthän kaikki noudata tätä käskyä. Eivät. Sentähden täytyy meidän osoittaa heille tie *opilla* ja *elä-*

mällä. Muuta ei meillä ole tehtävänä. Jos emme sitä tee, niin olemmehan huonoja ihmisiä, eikä kaiketi kukaan teistä tahdo olla sellainen, vai kuinka?

Voima ei ole sama kuin *oikeus,* mutta oikeus on ainoa todellinen voima, sillä ainoastaan sillä on voima *itsessään.* Se voima, joka tulee väkivallalla, on ainoastaan *ulkonaista* voimaa, ja sen täytyy, kuten kaiken ulkopuolisen, hukkua; sillä vain sisällinen arvo ihmishengessä pysyy.

Niin uskovainen vanha pappi puhuu, ja voidaan nähdä, että hänen henkensä ja sielunsa ovat täydellisessä sopusoinnussa hänen tosikristillisten, tosi-inhimillisten sanainsa kanssa.

Eräs monen lapsen äiti nousee ja lausuu *lasten kasvatuksesta:* Pääsyynä siihen, että militarismi ja sen mukana *aseellinen voima* ovat voineet niin kauvan pysyä ja menestyä n. s. sivistyneiden kansain keskuudessa, on se nurinpuolinen ja epäkristillinen kasvatus, jonka olemme antaneet lapsillemme niin hyvin pojille kuin tytöillekin. Mikä on syynä niihin muureihin, joita on rakennettu kansain välille? Niin, sodan väkivalta. Jokaisen sodan jälkeen ovat nämä muurit kasvaneet. *Sota-aseet* ovat *ylläpitäneet* ja *vahvistaneet* niitä. Katsokaa

esim. suhdetta Saksan ja Ranskan välillä. 1870 vuoden sota rakensi muurin näiden maiden välille. Niiden 44 vuoden kuluessa, joina rauha vallitsi niiden välillä, tuli muuri puoliksi puretuksi, ja se olisi kokonaan kaatunut, jos eivät «suuret» valtiomiehet olisi uudelleen alkaneet rakentaa sitä sodalla 1914. Nyt ylläpidetään muuria vihalla ja sorrolla, ja se kyllä pysyy vielä miespolven ajan. Niin on aina ollut ja siten on oleva niin kauvan kuin militarismi saa pitää rikkovaa ja rakkautta turmelevaa valtikkaansa.

Mitä voivat vanhemmat tehdä parantaakseen tätä pahaa? Niin, he voivat lapsilleen esittää tätä viittaamalla *historian* varmoihin todisteihin, osoittamalla lapsilleen, että *kaikki sotainen* henki sotii *Jumalan* käskyjä vastaan. Sotalaitoksen ystävä esittää aina: Aseet ovat välttämättömiä. Niin, siten on myös laita nyt niin kauvan kuin kansat luottavat näihin *petollisiin suojeluskeinoihin*, mutta niin pian kuin ne *heittävät pois* ne, eivät ne enää ole tarpeellisia. Historian opettajan on myös suuri syy väkivallan hengen ylläpitoon. Hän katsoo ja opettaa ainoastaan maailmanhistorian *ulkonaisten* ääriviivain mukaan, jotka ovat: väliin voitto, toisinaan tappio, vaan ei näe sitä eikä viit-

taa siihen, että *sotavoitto* pohjiltaan *aina on tappio*, että *tappio* tuo *kristillisen veljeyden*, *tappio* tuo *moraalia* ja *hyvinvointia*.

Kirkko saarnaa rauhaa *teoriassa*, vaan ei vastusta väkivaltaa *käytännössä* eikä ole siis mikään *evankelinen* kirkko. *Ei koskaan onnistu kansoille rakentaa pysyvää onnea miekalla*.

Monta uutta jäsentä kirjoittautuu «Naisten rauhanliitto» yhdistykseen, ja kauppaneuvos Tallgren myhäilee hiljaisesta mielihyvästä.

*

Taas tapaamme Fridan ja Kaarlen edellisen kodissa. Kaarlen koko olennosta voidaan nähdä, että hänellä on vakava kysymys, tärkeä elämän halaus mielessä.

— Frida! Olen tänä päivänä tullut puhumaan kanssasi elämäni tärkeimmästä ja rakkaimmasta seikasta sanoi hän. Lapsuudesta asti olemme seuranneet toistemme ajatuksia, harrastuksia, iloja ja suruja. Kehityksemme ei ole ehkä ollut ihan samallainen kaikessa, vaan kuitenkin kaikessa oleellisessa yhdellainen. Nyt olemme molemmat elämän puolipäivän tasolla. Nyt täytyy meidän määrätä se

suunta, jota elämän purtemme on edelleen kulkeva.

Uskaltanenko uskoa, että sinä aavistat minun sisimmät ajatukseni ja tunteeni? Uskaltanenko toivoa, että mikä täyttää minun sisimpäni, se myös on vallannut sinun mielesi?

Mutta mitäpä pitkistä puheista? Sinunhan on täytynyt aavistaa, että minun sydämmeni on kauvan kuulunut sinulle. Sentähden kysyn nyt sinulta. Tahdotko tulla minun vaimokseni?

Fridan kasvot peitti kuolon kalpeus, jota helakka puna sitten seurasi.

— Siis on minun pyyntööni vastattu myöntävästi, lausui Kaarle peittämätön ilo äänessä ja ilmeessä. Sinä tahdot siis tulla — — —

— Odota silmänräpäys, Kaarle. En olisi totuudenmukainen, jos en heti tunnustaisi, että olen kauvan pelolla ja ilolla odottanut tätä päivää, sitä päivää, jolloin sanoisit minulle, mitä nyt olet sanonut. Lapsena katsoin sinut reippaimmaksi poikain joukossa, rakkaimmaksi leikkikumppanikseni. Olin ylpeä sinusta, ihailin sinua. Kun kehityin naiseksi, muuttui tämä lapsellinen ylpeys ja ihailu — — rakkaudeksi, kuiskasi Frida. Eihän voinut toisin käydä. Mutta, paha kyllä, tuli juopa välillem-

me, kun sinä menit sille elämänuralle, jonka valitsit, ja minä heräsin täyteen tuntoon ja vakaumukseen siitä, että sinä ja kaikki samalla uralla sinun kanssasi olijat olitte menneet väärälle tielle. Minä olin edelleen vakuutettu siitä, että sinä olit «kunnian mies», vaan toimintaasi en voi hyväksyä. Sitä, jota olen seuraava halki elämän puolisona, täytyy minun voida kunnioittaa kaikissa suhteissa. Hänen ajatustensa ja elämänpyrintöjensä täytyy olla minun yhtä hyvin kuin hänenkin. Kaarle! Meillä ei, paha kyllä, ole nyt tätä elämän sopusointua. Niin, minun täytyy sanoa vielä enemmän, vaikka se ehkä sinun korvissasi kuuluu kovalta. Se mies tai nainen, joka ei täysin ole rauhanystävä eikä vastusta väkivaltaa kaikissa sen muodoissa, ei ole minun silmissäni *oikea* ihminen. Se ihminen on puoli ihminen.

Syntyi syvä ja painostava hiljaisuus nuorten kesken. Kaarle nousi ja sanoi kovin surullisena:

– Ehkä olet oikeassa, Frida. En voi nyt täysin selittää ajatuksiani enkä tunteitani. Kiitos vilpittömistä sanoistasi, Frida. Tahdon mennä tutkimaan omaa sydäntäni. Hyvästi niin kauvaksi!

Ja Kaarle meni Fridan sanain ja hetken

vakavuuden syvästi valtaamana. Hän tunsi, että hän nyt oli — elämän tienristeyksessä.

*

Oli vuosikokous Kauppaseurassa. Seuran neuvottelujen päätyttyä ilmoitti kauppaneuvos Tallgren, että hän halusi sanoa läsnäoleville muutamia sanoja. Kun Tallgrenin oli harvoin kuultu puhuvan julkisesti, oltiin uteliaita kuulemaan, mitä hänellä oli ilmoitettava, ja kaikki kokoontuivat suureen saliin.

«Hyvät herrat! Rakkaat vanhat ystäväni ja toverini», alotti Tallgren. «Meillä on polttava kysymys, jonka enemmän kuin muiden tulee vallata aikamme ja ajatuksemme, nimittäin sotilaskysymyksemme. Johtavat miehet Pariisin rauhankongressissa ovat selittäneet: Siinä ei ole kylliksi, ett'ei yksikään valta saa pitää yleistä *pakkoasevelvollisuutta*, vaan ei mikään valta saa liioin pitää niin suurta sotavoimaa, että se sillä voi hyökätä toisen vallan kimppuun. Huolimatta tästä yleisestä järkevästä määräyksestä me jatkamme mielettömiä varustuksiamme ja teemme itsemme siten suorastaan naurettaviksi, jotta ei sanottaisi jotakin pahempaa. Samalla kuin siviiliväki kärsii nälkää ja valtion rahasto on tyhjä, asetamme me

asevelvollisuusarmeijan, laivaston, lentokoneiston ja suojeluskunnat. Onko meillä nyt varoja tähän? Kaikki tiedämme, että niin ei ole laita. Koetamme parantaa raha-asiallisia vahingoita luonnottoman korkeilla tulleilla ja veroilla ja teemme siten aseman yhä pahemmaksi. Onko toista valtaa, joka «sisällisen järjestyksen» tähden pitää yleistä asevelvollisuutta? Mihin menee, missä liikkuukin, irvistää köyhyys ja epäjärjestys, kuin reiät kerjäläisen risaisessa takissa. Ottaakseni vain *yhden* esimerkin tahdon puhua rautatielaitoksestamme. Maalaus on lähtenyt pois matkustajavaunuistamme mahdottomine puupenkkeineen ja likaisine sisustuksineen. Ikkunat ja lattiat ovat pesemättömiä. Turhaan etsii lasillista vettä. Ei ole karahviineja eikä laseja. Sama on laita noilla usein lämmittämättömillä asemilla. Meillä ei ole varoja maalata uudestaan vaunuja. Meillä ei ole varoja pitää itsellemme astioita juomavettä varten, meillä ei ole varoja lämmittää ja siivota, meillä ei ole varoja laittaa sälesohvia, niinkuin on laita esim. Ruotsissa, meillä ei ole varoja pitää pöytäliinoja ja ruokaa rautatieravintoloissa, mutta meillä on varoja pitää itsellämme epälukuinen joukko sotaväkeä. Eräällä matkalla Ruotsissa huomasin, kuinka siellä oli

laita. Useita kertoja päivässä tuotiin raikasta juomavettä vaunuihin, ja siisti ja taitava siivoojatar pyyhki tomun vaunujen sisustasta. III luokan vanuissa oli mukavat houkuttelevat sälesohvat. Ravintolavaunussa sai erinomaisen hyvän päivällisen kohtuulliseen hintaan. Paluumatkalla tulin nälkäisenä Tampereen asemalle. Luulin ainakin siellä voivani saada vaatimattoman päivällisen. Vaan ei! Ei palastakaan ruokaa ollut esillä. Rikkinäinen, likainen korkkimatto oli lattiassa, savukkeen pätkiä kaikkialla kuin viidennen luokan kapakassa. Ei ollut liinaa pöydällä. Kysyttyäni, oliko ruokaa, tuotiin annos, joka näytti koiran annokselta, ja se pistettiin kouraan tiskin luona seisoessa. Tupakkaa polttava sotilashenkilö roikkui tiskillä. Miten maamme onkaan vajonnut syvälle, ajattelin. Jos ei ihminen tule antimilitaristiksi moisissa kuohuttavissa olosuhteissa, niin ei hänestä tule sitä milloinkaan.

Silloin nuorukaisen, joka on tottunut jokapäiväiseen säännölliseen työhön, täytyy saada makua *joutilaisuudesta* ja *laiskuudesta*. Siinä on meillä se «kasvattava merkitys», joka sotilaselämällä sanotaan olevan. Ei, ylös valitsemaan yksikamariseemme edustajia, jotka tahtovat vapauttaa maan tästä kurjuudesta!»

Syvä hiljaisuus syntyi puheen jälkeen, ja vieläpä läsnäolevat sotalaitoksen ystävät näyttivät miettiväisiltä. Toinen puhuja pyysi puheenvuoroa. Hän sanoi: Me ymmärrämme yleensä niin vähän rauhanasiaa. Minkätähden? Sentähden että meiltä melkein kokonaan puuttuu rauhankirjallisuus. Kotimaalaista sellaista on meillä ainoastaan «Rauhan Erakko» Juhani Aholta, ja vieläpä sekin on vähän tunnettu. Minä puolestani tahdon kehoittaa läsnäolevia hankkimaan itselleen asiasta seuraavat kirjat, kaikki eteväin tekijäin kirjoittamia: Henning Melanderin Kuninkaalle ja Miekka ja esivalta, Nathan Söderblomin Kirkko ja sota, Carl Sundbladin Vääriä rauhanprofeettoja, C. E. Rosènin Rauhan katekismus, John Voxströmin Pois sodasta — Kristusta kohden, C. J. Castbergin Tuleva uskonpuhdistus y. m. Ja sitte tulee meidän tilata Ruotsin rauhanyhdistyksen erinomainen sanomalehti Rauhanlippu.

Useimmat tekivät muistoonpanojaan ja erottiin luvaten toisilleen alottaa uutta elämää rauhan ja hyvinvoinnin edistämiseksi meillä ja koko maailmassa.

*

Noin puoli vuotta on kulunut. Suuria

sekä sisällisiä että ulkonaisia muutoksia on tapahtunut.

— Tällä ajalla ovat Kaarle ja Frida harvoin tavanneet toisensa. He eivät vältelleet toisiaan, mutta ikäänkuin äänettömän sopimuksen johdosta he eivät etsineet toistensa seuraa. Kaarle oli läpikäynyt hiljaisen sieluntaistelun itsensä kanssa. Hän ei ollut enää tyytyväinen toimettomaan, tarkoituksettomaan sotilaselämäänsä, eikä toverien alinomainen huvien tavottelu enää houkutellut häntä. Hän koetti tukahuttaa ikävystymystään sotilaselämään ja itseensä puhumalla itselleen, että seurasihan hän »kunniakkaiden» isäinsä esimerkkiä ja traditsiooneja. Hehän olivat kaikki isästä poikaan lukemattomissa sukupolvissa olleet sotilaita ja sotilaina saavuttaneet aateluutensa ja varallisuutensa, ritarimerkkinsä, arvonimensä ja »*kunniansa*». Kuinka nyt oli oikeastaan tämän »kunnian» laita? Eikö se ollut enemmän kuin epäilyttävää? Olivatko he todellakin ansainneet »kunnian» miesten nimen? Niin, siten on katsottu asiaa, ja niin oli hänkin katsonut sitä ennen, mutta nyt — —

Järki nousi vastustamaan niin paljoa tästä »kunniakkaasta». Tekikö hän maalleen *todellista hyötyä?* Ei, sitä ei hän tehnyt. Mitä

enemmän hän ajatteli tätä, sitä enemmän vakuutetuksi hän tuli siitä, että hänen nykyinen elämänsä ja toimintansa ei ollut miksikään hyödyksi hänelle itselleen eikä hänen maalleen. Loppupäätökseksi hänen itsekoettelemuksestaan tuli, että hän, kysymättä neuvoa keneltäkään, meni kotiin ja kirjoitti eronpyyntönsä, jossa hän anoi pikaista vapautusta sotapalveluksesta. Tämä eronpyyntö herätti suurta ihmettelyä sotaministeriössä. Nuori Gyllenspets hakee eroa sotapalveluksesta ja sitä heti? Onko mies hullu? Ihmeellisiä aikoja.

Odottamatta vastausta eronpyyntöönsä, riisui hän univormunsa ja pukeutui siviilivaatteisiin. Parin päivän perästä tapaamme hänet Fridan kodista. Kun Frida kohtasi hänet, kummastui hän suuresti nähdessään hänet siviilipuvussa. — Aijotko matkustaa ulkomaalle, vai mitä on tapahtunut? kysyi Frida. — Kyllä, minä aijon matkustaa toiseen maahan, vastasi Kaarle. Pysyn kyllä kotona, mutta toivon, että kodista tulee toinen maa sekä minulle että muille. Tiedätkö, Frida, että olen jättänyt sotapalveluksen ainaiseksi? Rakas Frida! Tahdotko nyt tulla minun vaimokseni?

— Oletko vain *minun* tähteni jättänyt sotilaselämän, vai onko se tapahtunut *sisällisestä*

kehoituksesta ja *vakuutettuna* menettelyn *oikeudesta?*

— Täysin vakuutettuna menettelytapani oikeudesta olen heittänyt sotilastakin pois. Uskotko minua?

— Kyllä, uskon sinua, sanoi Frida onnellisen ihastuneena hymyillen, ojentaen hänelle kätensä. Kiitos, Kaarle! Olen sinun ja pysyn omanasi niin kauvan kuin minun suodaan elää ja vaikuttaa oikeuden ja rauhan puolesta.

Kaarle osti itselleen maatilan Kirkkonummelta. Hän ajatteli: Maanviljelys on meidän luonnollisin ja hyödyllisin elinkeinomme. Ja niin olen tilaisuudessa vaikuttaa kansajoukossa Fridan rauhanaatteiden ja omain rauhanaatteideni levittämiseksi.

Frida oli iloinen tästä ehdotuksesta ja lupasi tulla hyväksi maalaisemännäksi ja esikuvaksi seudun äideille.

*

Kymmenen vuotta on kulunut. Suuria asioita ovat nämä kymmenen vuotta tuoneet mukanaan. Äärettömästi hävittäväin sotain jälkeen on Venäjä tullut hieman lepoon ja muodostanut tasavallan, jonka hallitus on sekotus vapautta ja pakkoa. «Kansain liiton»

avulla pidetään maa loitolla sodista naapurikansain kanssa. Ne eivät uskalla, sillä ne tietävät, että kaikki kansat tulevat silloin ylenantamaan ne, *eristämään* ne muusta maailmasta, jolloin ne eivät voi liikuttaa kättä eikä sormea.

Frida ja Kaarle ovat muodostaneet Kirkkonummelle rauhanyhdistyksen, joka viettää vuosijuhlaansa juhannusaattona. Kaarle pitää juhlapuheen:

Kymmenen vuotta on nyt kulunut siitä kuin yhdistyksemme perustettiin. Ensi vuodet olivat henkisten taistelujen vuosia. Meillä oli täällä monta vastustajaa, jotka kiihoittivat kansaa bolshevikeilla ja punaisella vaaralla. Punaiset eivät ole enää punaisia, tai voimme sanoa, että me kaikki olemme punaisia tai valkoisia, kuinka tahdomme kutsua itseämme, sillä me työskentelemme kaikki rauhan ja veljeyden hyväksi demokraattisella pohjalla. Nykyään emme tarvitse mitään rauhan yhdistystä sotilaallisessa mielessä, mutta säilytämme nimen merkitäksemme sitä veljeyshenkeä, joka elähyttää meitä kaikkia. Eläköön tämä veljeyshenki! Eläköön yhdistyksemme!

Aksel Gyllenspets, edellisen veli, pyytää puhevuoroa, sanoen: Rakkaat ystävät! On omituista katsahtaa 10 vuotta taaksepäin ja

ajatella suhteita *silloin* ja *nyt*. Yleisö ja hallitus olivat silloin aivan ymmärtämättömiä *kansallispeltoa* koskevan kysymyksen suhteen. Aate torjuttiin mahdottomana. Työvoimaa ei muka voitu saada, ei liioin lantaa pellolle j. n. e. Ja tämä on näyttäytynyt sitte niin huokeaksi. Lantaa olemme saaneet kaupungeista vapaasti valtionrautateillämme. Sen lisäksi on tullut keinotekoista lantaa. Työvoimaa on saatu nuorten miesten riveistä sen jälkeen kuin sotalaitoshulluus on vähitellen hävinnyt pois. Nyt menevät kaikki iloiten *vapaaehtoiseen* työhön pellolle viikoksi tai pariksi vuosittain, kaikki tarpeen mukaan. Tässä työssä ollessaan saavat he myös tietopuolista opetusta maataloudessa. Meillä on nyt useita kansallispeltoja, ja omimme varman varaston jyviä ruuaksi ja siemeneksi kovina katovuosina.

Vanha rovasti Kyrklund nousi vaivoin nojatuolistaan ja sanoi: Minä saan nyt vanhan Simeonin kanssa sanoa: Nyt sinä lasket palvelijasi rauhaan menemään, sillä silmäni ovat nähneet rauhaa ja todellista onnea maailmassa, ja minulle on suotu työskennellä tämän päämäärän hyväksi vanhuudessani. Lapsuudessani ja miehuusikäni päivinä oli sotaa, pimeyttä ja sotilaita. Minkätähden oli niin! Niin,

meissä valtiokirkon papeissa oli paljon syytä tähän, sillä me emme julistaneet Rauhanruhtinaan oppia sellaisena kuin se esiintyy meille Uudessa Testamentissa. Me emme olleet *Rauhanruhtinaan* julistajia, vaan valtion sotapalvelijoita siviilipuvussa.

Pieni Fridolf Gyllenspets, noin 10 vuoden ikäinen, sanoo: Kuulkaa nyt, isä! Onko totta, että pojat ennen leikkivät kuularuiskuilla ja opettelivat ampumaan niillä ja kivääreillä ampuakseen, suurina ihmisiä?

— Kyllä, poikani. Paha kyllä, on se totta.

— Tietäkää, isä, että minä Helsingissä näin moisen kuularuiskun museossa, ja näyttihän se kamalalta. Ah, sellaisia he käyttivät tappaakseen toisia. Eikö se ollut hirveän pahasti tehty, isä?

— Kyllä, se oli varmaan sitä. Mutta sinä, Fridolf, ja sinun toverisi ette koskaan tee niin pahasti, eikö totta?

— Totta, isä. Niin sanoo opettajammekin koulussa.

Tyynen kesäillan aurinko vaipui hitaasti taivaanrantaa kohden. Heikko hämärä las-

keutui kauniin kukoistavan seudun yli, linnut virittivät iltavirsiään ja luonto ynnä ihmiset hengittivät *rauhaa.*

